

ПОГОДЖЕНО
Протокол засідання
педагогічної ради
від 28.01.2025 № 04

ЗАТВЕРДЖУЮ
Директор Вовчицької
гімназії Зарічненської
селищної ради Вараського
району Рівненської області
Галина МЕЛЬНИКОВИЧ

АНТИБУЛІНГОВА ПРОГРАМА Вовчицької гімназії Зарічненської селищної ради Вараського району Рівненської області

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	3
ВСТУП.....	4
Розділ I. НОРМАТИВНА БАЗА.....	6
Розділ II. БУЛІНГ. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ.....	8
Розділ III. АЛГОРИТМ РЕАЛІЗАЦІЇ АНТИБУЛІНГОВОЇ ПРОГРАМИ	15
3.1. ПРАВИЛА ТА ПРОЦЕДУРИ РЕАГУВАННЯ ТА ПРОТИДІЯ БУЛІНГУ.....	15
3.2. ПОРЯДОК РЕАГУВАННЯ НА БУЛІНГ У ВОВЧИЦЬКІЙ ГІМНАЗІЇ ...	19
3.2.1. ПОРЯДОК РЕАГУВАННЯ НА ВИПАДКИ БУЛІНГУ (ЦЬКУВАННЯ) У ВОВЧИЦЬКІЙ ГІМНАЗІЇ	19
3.2.2. ПОДАННЯ ЗАЯВИ ПРО ВИПАДКИ БУЛІНГУ (ЦЬКУВАННЯ).....	19
3.2.3. ВІДПОВІДАЛЬНА ОСОБА.....	20
3.3. ПОЛОЖЕННЯ ПРО КОМІСІЮ З РОЗГЛЯДУ ВИПАДКІВ БУЛІНГУ (ЦЬКУВАННЯ) У ВОВЧИЦЬКІЙ ГІМНАЗІЇ ЗАРІЧНЕНСЬКОЇ СЕЛИЩНОЇ РАДИ ВАРАСЬКОГО РАЙОНУ РІВНЕНСЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	24
Розділ IV. ЗАСАДИ ЗАПОБІГАННЯ ТА ДИСКРИМІНАЦІЇ В ГІМНАЗІЇ	
4.1. ТЕОРЕТИЧНІ ВІДОМОСТІ.....	27
4.2. АЛГОРИТМ ЗАПОБІГАННЯ ДИСКРИМІНАЦІЇ У ЗАКЛАДІ ОСВІТИ...	32
Розділ V. МОНІТОРИНГ АНТИБУЛІНГОВОЇ ПРОГРАМИ	35
Розділ VI. ЗАКЛЮЧНІ ПОЛОЖЕННЯ.....	38
Додатки.....	39
Додаток 1 ФОРМА ТА ПРИМІРНИЙ ЗМІСТ ЗАЯВИ ПРО ВИПАДОК БУЛІНГУ (ЦЬКУВАННЯ) В ГІМНАЗІЇ.....	39
Додаток 2. ЖУРНАЛ РЕЄСТРАЦІЇ ЗАЯВ ПРО ВИПАДКИ БУЛІНГУ (ЦЬКУВАННЯ).....	41
Додаток 3. СКРИНЬКА ДОВІРИ ТА ЕЛЕКТРОННА СКРИНЬКА ДОВІРИ ТА ПОБАЖАНЬ.....	42
Додаток 4. КНОПКА «ПОВІДОМИТИ ПРО БУЛІНГ».....	43
Додаток 5. ПЛАНЗАХОДІВ, СПРЯМОВАНИХ НА ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЮ БУЛІНГУ (ЦЬКУВАННЮ) У ВОВЧИЦЬКІЙ ГІМНАЗІЇ.....	45
Додаток 6. ПОРЯДОК ЗАСТОСУВАННЯ ЗАХОДІВ ВИХОВНОГО ВПЛИВУ..	50
Додаток 7. ПРОТОКОЛ ЗАСІДАННЯ КОМІСІЇ З РОЗГЛЯДУ ВИПАДКІВ БУЛІНГУ У ЗАКЛАДІ.....	51
Додаток 6. АНКЕТА «МОНІТОРИНГ ДОТРИМАННЯ ПОЛОЖЕНЬ АНТИБУЛІНГОВОЇ ПРОГРАМИ».....	52

ПЕРЕДМОВА

Ми усі є свідками активізації таких негативних явищ серед молоді, як насильство, сексуальні домагання, кібертретирування, секстинг, дискримінація, булінг, тощо що не може не викликати стурбованості й посиленої уваги широких кіл громадськості, освітян, батьків у більшості країн світу. Цілком логічно, що виникає необхідність захистити, убезпечити, попередити наслідки впливу на особистість несприятливих факторів і чинників. Особливо це актуально для освітнього закладу, адже будь-яке соціальне середовище, зокрема й освітнє, впливає на перебіг у ньому життєдіяльності людини, оскільки складається із сукупності матеріальних ресурсів, психологічних факторів, міжособистісних відносин. Для здобувачів несприятливі впливи середовища виявляються, насамперед, у вигляді складних ситуацій у міжособистісному спілкуванні (конфліктів з батьками, друзями, викладачами, непорозумінні з оточуючими тощо), проявах фізичного, психологічного, сексуального та емоційного насильства (ігноруванні, приниженні, погрозах, недоброзичливому ставленні, сексуальному домагання тощо), дії несприятливих факторів, пов'язаних з процесом навчання.

Сучасне освітнє середовище створює неповторне індивідуалізоване та персоналізоване враження, де у кожного є можливість відшукати себе. Середовище навчального закладу - це місце, де зустрічаються та взаємодіють не лише здобувачі освіти, педагоги, навколишні мешканці та гості освітнього закладу, де відбуваються не лише заняття, цікаві зустрічі, свята та концерти, діють відкриті лабораторії та майстерні у різних галузях освіти, мистецтва та технологій. Вітчизняні та зарубіжні науковці й практики трактують освітнє середовище, як частину життєвого, соціального середовища людини, яка виявляється у сукупності усіх освітніх факторів, що безпосередньо або опосередковано впливають на особистість у процесах навчання, виховання та розвитку; є певним виховним простором, в якому здійснюється розвиток особистості.

ВСТУП

Основним завданням сучасної школи якого є створення безпечного навчального середовища, а також забезпечення прав, свобод та інтересів дітей. Концепція «Нова українська школа» (НУШ) вимагає реформування існуючого алгоритму розвивальної, корекційної та профілактичної роботи, адже дуже часто в освітніх закладах постає проблема булінгу та порушення норм поведінки учнями, що не дозволяє в повному обсязі досягти поставлених демократичних орієнтирів.

Головним принципом для всіх дій працівників Вовчицької гімназії є необхідність діяти в інтересах дитини. Кожен працівник повинен ставитися до дітей з повагою та враховувати їхні потреби. Використання працівником будь-якої форми насильства проти дитини є неприйнятними. Працівники освітнього закладу повинні діяти відповідно до чинного законодавства України та у межах своїх повноважень, використовуючи пріоритети та цілі, викладені комітетом ООН:

- взаєморозуміння;
- взаємоповагу;
- дружню атмосферу;
- пріоритет прав людини;
- толерантність;
- постійний розвиток;
- активну життєву позицію;
- здоровий спосіб життя;
- людяність;
- порядність;
- повагу до приватного життя;
- мир;
- єдина країна.

З огляду на те, що створення безпечного освітнього середовища є надзвичайно складним завданням, тому в закладі створено «Антибулінгову програму» згідно принципів, які регулюють стосунки між усіма учасниками освітнього процесу.

Головною метою «Антибулінгової програми» є навчання дітей і дорослих безпечній взаємодії в освітньому процесі, а також захист дітей від насильства та булінгу з боку однолітків та дорослих (батьків, опікунів або вчителів).

Програма складається з теоретичного матеріалу і практичної складової – виявлення жертв булінгу або булерів, побудові стратегічних рішень та конкретних методів впливу на учасників булінгу, організації системної роботи в учнівському колективі.

Основні завдання програми

1. Визначити поняття «булінгу» та його видів, виявити чинники, які перешкоджають безпеці учасників освітнього процесу.

2. Відпрацювати систему узгоджених поглядів і уявлень учнів, педагогів, батьків на освітнє середовище закладу.
3. Обґрунтувати умови організації безпечного освітнього середовища та вимоги (критерії) до його ефективної організації для кожного учасника освітнього процесу.
4. Розробити доступний алгоритм реагування та протидії булінгу (цькування) в закладі.
5. Дотримуватися алгоритму реагування на випадки булінгу (цькування) згідно наказу МОН «Деякі питання реагування на випадки булінгу (цькування) та застосування заходів виховного впливу в закладах освіти» від 28.12.2019 №1646.
6. Сформулювати конкретні рекомендації учням, педагогічним працівникам, адміністрації гімназії, батькам щодо організації безпечного середовища в навчальному закладі.

Очікуванні результати:

запобігання виникненню булінгу в освітньому середовищі гімназії.

Розділ І. НОРМАТИВНА БАЗА

Нормативно-правові документи з питань запобігання, протидії булінгу

- Постанова КМ України «Про затвердження порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі» від 22.08.2018. №658
- Закон України від 06.06.2024 р. № 3792-IX «Про внесення змін до деяких законів України щодо запобігання насильству та унеможливлення жорстокого поводження з дітьми», набрання чинності відбулося 06.10.2024 р.
- Закон України від 18.12.2019 року № 2657-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню)».
- Закон України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2013, № 32, ст.412) (Із змінами, внесеними згідно із Законом № 1263-VII від 13.05.2014, ВВР, 2014, № 27, ст.915).
- Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» № 2229-VIII від 7 грудня 2017 року.
- Указ Президента України від 21.09.2020 №398/2020 «Про невідкладні заходи із запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі, захисту прав осіб, які постраждали від такого насильства»
- Наказ МОН України від 02.10.2018 № 1047 «Про затвердження Методичних рекомендації щодо виявлення, реагування на випадки домашнього насильства і взаємодії педагогічних працівників із іншими органами та службами»
- Наказ Міністерства соціальної політики України, Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства освіти і науки України, Міністерства охорони здоров'я України від 19.08.2014 №564/836/945/577 «Про затвердження Порядку розгляду звернень та повідомлень з приводу жорстокого поводження з дітьми або реальної загрози його вчинення»
- Наказ МОН України від 20.03.2020 №420 «Про внесення змін до наказу Міністерства освіти і науки України від 26 лютого 2020 року № 293»
- Наказ МОН України від 26.02.2020 № 293 «Про затвердження плану заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу (цькуванню) в закладах освіти»
- Наказ МОН України від 28.12.2019 № 1646 «Деякі питання реагування на випадки булінгу (цькування) та застосування заходів виховного впливу в закладах освіти» Лист МОН України від 14.08.2020 № 1/9-436 «Про створення безпечного освітнього середовища в закладі освіти та попередження протидії булінгу (цькуванню)»
- Державна соціальна програма запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період до 2025 року

- Лист МОН України від 29.01.2019 № 1/11-881 «Рекомендації для закладів освіти щодо застосування норм Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню)» від 18 грудня 2018 р. № 2657-VIII»
- Лист МОН України від 29.12.2018 №1/9-790 «Щодо організації роботи у закладах освіти з питань запобігання і протидії домашньому насильству та булінгу»
- Лист МОН України від 18.05.2018 №1/11-5480 «Методичні рекомендації щодо запобігання та протидії насильству»
- Лист Міністерства освіти і науки України від 28.10.2014 №1/9-557 «Методичні рекомендації щодо взаємодії педагогічних працівників у навчальних закладах та взаємодії з іншими органами і службами щодо захисту прав дітей»
- Лист МОН України від 29.01.2019 №1/11-881 "Рекомендації для закладів освіти щодо застосувань норм Закону України щодо протидії булінгу"
- Лист МОНУ від 29.12.2018 №1/9-790 "Щодо організації роботи у закладах освіти з питань запобігання і протидії домашньому насильству та булінгу"
- Лист Міністерства освіти і науки України від 28.10.2014 № 1/9-557 «Методичні рекомендації щодо взаємодії педагогічних працівників у навчальних закладах та взаємодії з іншими органами і службами щодо захисту прав дітей»
- Лист МОН України від 18.05.2018 № 1/11-5480 «Методичні рекомендації щодо запобігання та протидії насильству»
- Лист МОН України від 29.12.2018 № 1/9-790 «Щодо організації роботи у закладах освіти з питань запобігання і протидії домашньому насильству та булінгу»

Розділ II. БУЛІНГ. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ

Булінг (цькування) - діяння (дії або бездіяльність) учасників освітнього процесу, які полягають у психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві, у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, що вчиняються стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи та (або) такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, внаслідок чого могла бути чи була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого.

ТИПОВІ ОЗНАКИ БУЛІНГУ (ЦЬКУВАННЯ):

- ❖ систематичність (повторюваність) діяння;
- ❖ наявність сторін - кривдник (булер), потерпілий (жертва булінгу), спостерігачі (за наявності);
- ❖ нерівність сил;
- ❖ дії або бездіяльність кривдника, наслідком яких є заподіяння психічної та/або фізичної шкоди, приниження, страх, тривога, підпорядкування потерпілого інтересам кривдника, та/або спричинення соціальної ізоляції потерпілого";
- ❖ неадекватно висока чутливість жертви.

ІНШІ ОЗНАКИ БУЛІНГУ:

- ❖ систематичне вчинення учасниками освітнього процесу діянь стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи та (або) такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, в тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, а саме:
- ❖ умисне позбавлення їжі, одягу, коштів, документів, іншого майна або можливості користуватися ними, перешкоджання в отриманні освітніх послуг, примушування до праці та інші правопорушення економічного характеру;
- ❖ образи, погрози, у тому числі щодо третіх осіб, приниження, переслідування, залякування, інші діяння, спрямовані на обмеження волевиявлення особи;
- ❖ будь-яка форма небажаної вербальної, невербальної чи фізичної поведінки сексуального характеру, зокрема принизливі погляди, жести, образливі рухи тіла, прізвиська, образи, жарти, погрози, поширення образливих чуток;
- ❖ будь-яка форма небажаної фізичної поведінки, зокрема ляпаси, стусани, штовхання, щипання, шмагання, кусання, завдання ударів;
- ❖ інші правопорушення насильницького характеру.

ПРОЯВИ БУЛІНГУ

Прояви, які можуть бути підставами для підозри в наявності випадку булінгу (цькування) учасника освітнього процесу в закладі освіти, є:

- ❖ замкнутість, тривожність, страх або, навпаки, демонстрація повної відсутності страху, ризикована, зухвала поведінка;

- ❖ неврівноважена поведінка;
- ❖ агресивність, напади люті, схильність до руйнації, нищення, насильства;
- ❖ різка зміна звичної для дитини поведінки;
- ❖ уповільнене мислення, знижена здатність до навчання;
- ❖ відлюдкуватість, уникнення спілкування;
- ❖ ізоляція, виключення з групи, небажання інших учасників освітнього процесу спілкуватися;
- ❖ занижена самооцінка, наявність почуття провини;
- ❖ поява швидкої втомлюваності, зниженої спроможності до концентрації уваги;
- ❖ демонстрація страху перед появою інших учасників освітнього процесу;
- ❖ схильність до пропуску навчальних занять;
- ❖ відмова відвідувати заклад освіти з посиленням на погане самопочуття;
- ❖ депресивні стани;
- ❖ аутоагресія (самоушкодження);
- ❖ суїцидальні прояви;
- ❖ явні фізичні ушкодження та (або) ознаки поганого самопочуття (нудота, головний біль, кволість тощо);
- ❖ намагання приховати травми та обставини їх отримання;
- ❖ скарги дитини на біль та (або) погане самопочуття;
- ❖ пошкодження чи зникнення особистих речей;
- ❖ вимагання особистих речей, їжі, грошей;
- ❖ жести, висловлювання, прізвиська, жарти, погрози, поширення чуток сексуального (інтимного) характеру або інших відомостей, які особа бажає зберегти в таємниці;
- ❖ наявність фото-, відео- та аудіоматеріалів фізичних або психологічних знущань, сексуального (інтимного) змісту;
- ❖ наявні пошкодження або зникнення майна та (або) особистих речей.

СОЦІАЛЬНА СТРУКТУРА БУЛІНГУ:

- ❖ переслідувач (кривдник, агресор);
- ❖ постраждала дитина (жертва);
- ❖ спостерігач;
- ❖ захисник.

ЯК РОЗПІЗНАТИ ЖЕРТВУ:

- ❖ діти, які не можуть захистити себе, фізично слабші за своїх однолітків;
- ❖ невпевнені в собі діти, замкнуті, мовчазні;
- ❖ діти, які мають руде волосся, повні чи худі;
- ❖ діти, які уникають певних місць у школі (наприклад, на перерві сидять у класі);

- ❖ діти, які часто не мають ні одного близького друга, краще спілкуються з дорослими ніж з однолітками.

Найчастіше жертвами булінгу стають діти, які мають:

- ❖ Фізичні вади – носять окуляри, погано чують, мають порушення рухового апарату фізично слабкі.
- ❖ Особливості поведінки – замкнуті чи імпульсивні, невпевнені, тривожні.
- ❖ Особливості зовнішності – руде волосся, веснянки, мають надмірну худорлявість чи повноту.
- ❖ Недостатньо розвинені соціальні навички: часто не мають жодного близького друга, краще спілкуються з дорослими ніж з однолітками.
- ❖ Страх перед школою: неуспішність у навчанні часто формує у дітей негативне ставлення до школи, страх відвідування певних предметів, що сприймається оточуючими як підвищена тривожність, невпевненість, провокуючи агресію.
- ❖ Відсутність досвіду життя в колективі (так звані «домашні» діти).
- ❖ Деякі захворювання: заїкання, дислалія (порушення мовлення), дисграфія (порушення письма), дислексія (порушення читання).
- ❖ Знижений рівень інтелекту, труднощі у навчанні.
- ❖ Високий інтелект, обдарованість, видатні досягнення.

ЯК РОЗПІЗНАТИ АГРЕСОРА:

- ❖ якщо це хлопчики, вони зазвичай фізично сильніші за інших;
- ❖ виділяються зовнішністю, манерою поведінки, одягом;
- ❖ вони часто зухвалі та агресивні в ставленні до дітей та дорослих;
- ❖ не дуже гарно вчаться;
- ❖ мають досить велике коло друзів або однодумців та ін.

Булінг різноманітний, це не лише фізична агресія, найчастіше – психологічна. Найчастіше агресорами (ініціаторами цькування - **булерами**) є діти з нарцисичними рисами характеру. Основна особливість «нарциса» – прагнення до влади, самоствердження за рахунок інших. Бути «крутим», мати авторитет серед ровесників, як людини, якій ніхто нічого не може зробити. «Ти мені нічого не зробиш» - приховане за усією поведінкою цього учня послання. Владолюбні учні поділяються на активних та пасивних владолюбців. Перші постійно зачіпають не лише однокласників, але і учителів. Вони знов і знов кидають їм виклик. Словами або діями вони ніби їх атакують.

Тактики активних владолюбців:

- * робити все дуже повільно,
- * не звертати уваги на нагадування про час,
- * здавати незакінчені роботи,
- * шуміти в той час, коли решта учнів працює,
- * інші.

Інколи вони бубнять, коли їх про щось попросять. Вони можуть просто ігнорувати вимоги учителя або погодяться зробити щось, але з показною образою.

Пасивні властолюбці коректно ведуть себе з учителями, але самостверджуються на ровесниках чи молодших дітях.

Як правило, владолюбці не діють без глядачів. Їм потрібні свідки їх влади. Вони провокують вчителя або ровесника перед аудиторією глядачів, і навіть учитель відчуває – якщо він програє цю публічну сутичку, то в очах цих глядачів, залишиться з ярликом «Переможений» до закінчення навчального року.

Усі, кого владолюбець обрав мішенню, завжди під загрозою, під тиском таких можливих ситуацій. Це викликає тривогу, напруження та чимало інших неприємних почуттів, безпосередньо і у вчителів.

ЯК РОЗПІЗНАТИ СПОСТЕРІГАЧА:

- ❖ діти з кола кривдника;
- ❖ однокласники;
- ❖ випадкові учні або ін.

ФОРМИ ТА ВИДИ БУЛІНГУ

Булінг проявляється у багатьох **формах**: є словесна (вербальна), фізична, соціальна форми булінгу, а також кіберзалякування, які часто поєднуються для більш сильного впливу.

Вербальний булінг

Словесне знущання або залякування за допомогою образливих слів, яке включає в себе постійні образи, погрози й неповажні коментарі про когось (про зовнішній вигляд, релігію, етнічну приналежність, інвалідність, особливості стилю одягу і т. п.). На жаль, кривдник часто залишається непоміченим та непокараним, однак образи не залишаються безслідними для «об'єкта» приниження.

Фізичний булінг

Фізичне насильство або залякування агресивне фізичне залякування полягає в багаторазово повторюваних ударах, стусанах, підніжках, блокуванні, поштовхах і дотиках небажаним і неналежним чином.

Соціальний булінг

Соціальне знущання – систематичне приниження почуття гідності потерпілого шляхом ігнорування, уникання, виключення. Соціальне залякування із застосуванням тактики ізоляції припускає, що когось навмисно не допускають до участі в роботі групи, трапези за обіднім столом, гри, заняття спортом чи громадської діяльності.

Кіберзалякування

Кібербулінг – це приниження за допомогою електронних засобів комунікації. Діти реєструються в соціальних мережах, створюють сайти, де можуть вільно спілкуватися, ображаючи інших, поширювати плітки, особисті фотографії,

тощо. Кібернасильство або булінг у кіберпросторі полягає у звинуваченні когось з використанням образливих слів, брехні та неправдивих чуток за допомогою електронної пошти, текстових повідомлень і повідомлень у соціальних мережах, це публікація фото та відео принизливого змісту, створення несправжніх профілів, залякування та шантаж через sms-повідомлення та електронне листування, виключення із кібер-груп та блокування в соціальних мережах, «тролінг», образливі репліки і коментарі в чатах, розпускання чуток і пліток. Сексистські, расистські та подібні їм повідомлення створюють ворожу атмосферу, навіть якщо не спрямовані безпосередньо на дитину.

Крім основних форм булінгу виділяють психологічний, економічний та сексуальний булінг.

Психологічний булінг

Психологічний (емоційний) булінг - це насильство, пов'язане з дією на психіку, що завдає психологічну травму шляхом словесних образ або погроз, переслідування, залякування, якими навмисно заподіюється емоційна невпевненість.

Економічний булінг

Економічний булінг - це крадіжки, пошкодження чи знищення одягу та інших особистих речей, вимагання грошей.

Сексуальний булінг

Сексуальний булінг – це принизливі погляди, жести, образливі рухи тіла, прізвиська та образи сексуального характеру, зйомки у переодягальнях, поширення образливих чуток, сексуальні погрози.

Види булінгу:

- ❖ словесний пресинг (непристойні жарти, поширення чуток, образливі слова на адресу жертви);
- ❖ фізичне насильство;
- ❖ мобінг (травля групою; травля на роботі співробітниками);
- ❖ бойкот;
- ❖ рекет (намагання «відкупитися» від насильства);
- ❖ псування речей;
- ❖ кібербулінг (знущання в соц.мережах);
- ❖ секстінг (пересилання особистих інтимних фото/відео/текстів через інтернет та мобільний зв'язок)
- ❖ грумінг (від англ. grooming – залицяння) — це встановлення дорослими довірливих стосунків з неповнолітніми, в тому числі через інтернет, для подальшого вступу з ними в інтимний зв'язок, вчинення сексуального насильства, шантажування або залякування..

МІСЦЕ, ДЕ МОЖЕ ВІДБУВАТИСЯ БУЛІНГ (цькування)

в закладах освіти належать випадки, які відбуваються безпосередньо в приміщенні закладу освіти та на прилеглих територіях:

- ❖ навчальні приміщення;
- ❖ приміщеннями для занять спортом;
- ❖ коридори, роздягальні, вбиральні, їдальня тощо) та (або) за межами закладу освіти;
- ❖ під час заходів, передбачених освітньою програмою, планом роботи закладу освіти, та інших освітніх заходів, що організовуються за згодою керівника закладу освіти, в тому числі дорогою до (із) закладу освіти.

НАСЛІДКИ ШКІЛЬНОГО НАСИЛЛЯ

Наслідки булінгу можуть бути різноманітні. Їх жертви зазнають чимало страждань. Це і зниження самооцінки, поганий сон та апетит, тривожність, вживання алкоголю, паління, думки про самогубство та інші.

Жертви булінгу переживають важкі емоції – почуття приниження та сором, страх, розпач і злість. Булінг вкрай негативно впливає на соціалізацію жертви, спричиняючи:

- ❖ неадекватне сприйняття себе – занижену самооцінку, комплекс неповноцінності, беззахисність;
- ❖ негативне сприйняття однолітків – відсторонення від спілкування, самотність, часті прогули в школі;
- ❖ неадекватне сприйняття реальності – підвищену тривожність, різноманітні фобії, неврози;
- ❖ девіантну поведінку – схильність до правопорушень, суїцидальні наміри, формування алкогольної, тютюнової чи наркотичної залежності.

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ

Відповідальність, яка чекає на булера

Булінг, тобто моральне, або фізичне насильство, агресія, у будь-якій формі, або будь-які інші дії, вчинені з метою викликати страх, тривогу, підпорядкувати особу своїм інтересам, що мають ознаки свідомого жорстокого ставлення - тягне за собою накладення штрафу від двадцяти до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян:

- ❖ штраф від 850 до 1700 грн
- ❖ громадські роботи від 20 до 40 годин.

Булінг вчинений повторно протягом року або групою осіб

Ті самі дії, вчинені повторно протягом року після накладення адміністративного стягнення, або вчинені відносно неповнолітнього, або вчинені з особливою жорстокістю-тягнуть за собою накладення штрафу від ста

до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

- ❖ штраф від 1700 до 3400 грн*;
- ❖ громадські роботи від 40 до 60 годин*

Вчинення малолітніми, або неповнолітніми особами віком від чотирнадцяти до шістнадцяти років, правопорушення, відповідальність за яке передбачено цією статтею - тягне за собою накладення штрафу на батьків або осіб, які їх замінюють, від двадцяти до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

***Неповідомлення керівником закладу освіти органам національної поліції
про випадки цькування***

Приховування випадків булінгу педагогічним, науково-педагогічним, науковим працівником, керівником, або засновником закладу освіти - тягне за собою накладення штрафу від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

- ❖ штраф від 850 до 1700 грн
- ❖ виправні роботи до 1 місяця з відрахуванням до 20% заробітку

Відповідно до наказу Міністерства внутрішніх справ України «Про затвердження Змін до Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України» від 25.06.2020 № 488, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 03 серпня 2020 року № 738/35021, **дитина, яка вчинила булінг (цькування) учасника освітнього процесу підлягає взяттю на профілактичний облік з метою здійснення заходів індивідуальної профілактики поліцейськими підрозділами ювенальної превенції.**

**Застосовується до дітей від 16 років та батьків чиї діти вчинили булінг у віці від 14 до 16 років*

Розділ III. АЛГОРИТМ РЕАЛІЗАЦІЇ АНТИБУЛІНГОВОЇ ПРОГРАМИ

3.1. ПРАВИЛА ТА ПРОЦЕДУРИ РЕАГУВАННЯ ТА ПРОТИДІЯ БУЛІНГУ

Правила, що регулюють відносини між адміністрацією, педагогічним колективом, здобувачами освіти, батьками. У цьому розділі запропоновано реагування та протидія булінгу.

Процедура кроків і реагування на зафіксовані прояви насильницької поведінки щодо учнів/дорослого у закладі різними сторонами

Учень або учениця об'єкт булінгу:

1. Голосно й твердо, дивлячись у обличчя кривднику, каже: «СТОП. Припини (називає неприйнятну дію)». Якщо дія повторюється, тоді крок 2.
2. Якщо поблизу є дорослий, звернутися до нього з проханням допомогти зупинити ситуацію.
3. Невідкладно повідомити класного керівника свого класу про випадок, який стався.
4. Зустрітись зі шкільним психологом стосовно випадку.

Учень або учениця, поведінка якого/якої була зафіксована і класифікована як булінгова:

1. Миттєво припинити поведінку, яку класифікують насильницькою, в будь-якому прояві до будь-якої дитини та/чи дорослого у закладі.
2. Визначити в розмові з класним керівником вчинене порушення **Етичного кодексу закладу**.
3. Проявляти самоконтроль. Дотримуватися Етичного кодексу закладу.

Процедура кроків і реагування на зафіксовані прояви насильницької поведінки щодо учнів/дорослого у закладі різними сторонами

Дитина, яка стала свідком булінгу або акту насильницької поведінки:

1. Миттєво звернутися до будь-якого дорослого, який перебуває поблизу, з проханням допомогти зупинити ситуацію.
2. Невідкладно повідомити класного керівника свого класу про випадок, який стався, якщо інцидент зафіксований серед однокласників.
3. Брати участь у загальних подіях класу за участі класного керівника та психолога щодо врегулювання психологічно-емоційного клімату.

Працівник закладу (вчитель, класний керівник та ін.), яки став свідком булінгу або акту насильницької поведінки:

1. Миттєво зупинити неприйнятні дії.

2. Дізнатися імена та прізвища учасників події. Невідкладно повідомити класного керівника класу про зафіксований акт насилля, надати детальну інформацію про обставини ситуації.
3. Вжити невідкладних дисциплінарних превентивних заходів: нагадати правила закладу та наслідки за їх порушення.

Класний керівник, який дізнався про випадок булінгу з дитиною свого класу:

1. Заспокоїти, розрадити, нормалізувати поведінку всіх учасників акту насильницької поведінки.
2. Визначити, чи цей випадок підпадає під визначення «булінг». Якщо цей акт насильницької поведінки не класифікується як булінг, провести розмову з учасниками події щодо її причин та запобігання такого в майбутньому. Якщо є проявом булінгу – тоді крок 3.
3. Провести розмову з класом з метою нагадати про Антибулінгову політику закладу та неприпустимість булінгу в закладі.
4. У той же день повідомити батьків суб'єкта і об'єкта булінгу про ситуацію під час особистої зустрічі.
5. У той же день повідомити психолога про випадок булінгу у класі.
6. У той же день зафіксувати випадок боулінгу в Журналі щоденного обліку роботи практичного психолога.
7. У співпраці з психологом, керівником МО класних керівників розробити план індивідуальної роботи з класом для нормалізації психологічного клімату, а також провести індивідуальну роботу з учасниками акту насильницької поведінки.

Кроки батьків.

Батьки дитини, яка поскаржилася на булінгову поведінку щодо неї:

1. Повідомити класного керівника про скарги дитини і підозри на булінг, переконатися, що в закладі зафіксований і мав місце випадок булінгу, про який розкажує дитина.
2. Обговорити скарги дитини на випадок насильницької поведінки щодо неї під час особистої зустрічі з класним керівником і психологом закладу.
3. Поговорити з дитиною про неможливість проявів в закладі та необхідність співпрацювати зі шкільним психологом та класним керівником до нормалізації психоемоційного стану дитини і психологічного клімату в класі.
4. Зустрітися з психологом закладу щодо усунення наслідків булінгу.
5. У разі рекомендацій шкільного психолога звернутися до позашкільного психолога чи психотерапевта. У цьому випадку регулярно повідомляти шкільного психолога про етапи і результати роботи.

6. Відвідати щонайменше 2 зустрічі з психологом закладу задля профілактики виникнення в подальшому таких випадків.
7. Постійно надавати й отримувати від класного керівника зворотній зв'язок щодо емоційного стану дитини.

Батьки дитини, у якої зафіксували булінгову поведінку:

1. Прийти на зустріч із класним керівником, психологом та отримати детальну інформацію стосовно проявів дитини та обставин ситуації, що склалася.
2. Поговорити з дитиною про недопустимість булінгу в закладі та необхідність співпрацювати зі шкільним психологом та класним керівником до нормалізації психоемоційного стану дитини і психологічного клімату в класі.
3. Співпрацювати з психологом закладу щодо усунення наслідків булінгу. Відвідати щонайменше 2 зустрічі з психологом закладу задля профілактики виникнення в подальшому таких випадків.
4. Звернутися до позашкільного психолога чи психотерапевта за рекомендацією шкільного психолога чи за власним бажанням. У такому разі регулярно повідомляти шкільного психолога про етапи та результати роботи.
5. Постійно надавати й отримувати від класного керівника зворотній зв'язок щодо емоційного стану дитини.

Кроки шкільного психолога щодо роботи з усіма залученими учасниками булінгу:

1. У той же день зафіксувати випадок булінгу в Журналі щоденного обліку роботи практичного психолога зі слів класного керівника, дитини – об'єкту/суб'єкту булінгу, батьків, інших сторін учасників випадку булінгу.
2. У співпраці з класним керівником розробити план індивідуальної роботи з класом для нормалізації психологічного клімату, а також провести індивідуальну роботу з учасниками акту насильницької поведінки.
3. Провести щонайменше 2 зустрічі з батьками обох сторін конфлікту щодо усунення наслідків та профілактичних заходів.
4. У разі потреби, рекомендувати батькам звернутися до позашкільного психолога чи психотерапевта. У цьому випадку регулярно підтримувати контакт із позашкільними спеціалістами та обмінюватися інформацією, коригувати план індивідуальної роботи з учасниками акту насильницької поведінки.
5. Ввести спостереження за всіма учасниками булінгу, акумулювати та аналізувати інформацію від класного керівника, вчителів, батьків тощо до повного відновлення сприятливого психологічного клімату у класі та емоційного стану дітей.

Кроки класного керівника/шкільного психолога щодо роботи зі свідками/пасивними учасниками булінгу:

1. Провести розмову-нагадування з класом щодо недопустимості проявів булінгу і насильницької поведінки в закладі.
2. Провести позапланові класні активності, під час яких діти проявляють себе з менш звичних сторін, мають змогу зблизитися та налагодити відносини.

Кроки працівників закладу:

Працівник закладу, який зазнав булінгу від учня/групи учнів:

1. Назвати неприйнятну поведінку «булінгом» і нагадати про недопустимість проявів булінгу в закладі.
2. Повідомити класного керівника про випадок булінгу.
3. Підтвердити письмово випадок булінгу відповідною заявою.
4. Повідомити директора закладу про цей випадок.

3.2. ПОРЯДОК РЕАГУВАННЯ НА БУЛІНГ У ВОВЧИЦЬКІЙ ГІМНАЗІЇ

3.2.1. ПОРЯДОК РЕАГУВАННЯ НА ВИПАДКИ БУЛІНГУ (ЦЬКУВАННЯ) У ВОВЧИЦЬКІЙ ГІМНАЗІЇ

Педагогічні або інші працівники гімназії у разі, якщо виявляють булінг (цькування), зобов'язані:

- ❖ негайно вжити заходів, аби припинити небезпечний вплив за потреби надати домедичну допомогу, звернутися до медпрацівника закладу, викликати бригаду екстреної медичної допомоги;
- ❖ за потреби звернутися до територіального підрозділу Національної поліції України;
- ❖ повідомити директора гімназії та принаймні одного з батьків або інших законних представників малолітньої чи неповнолітньої особи, яка стала стороною булінгу.

3.2.2. ПОДАННЯ ЗАЯВИ ПРО ВИПАДКИ БУЛІНГУ (ЦЬКУВАННЯ)

1. Усі здобувачі освіти гімназії, педагогічні працівники, батьки та інші учасники освітнього процесу повинні обов'язково повідомити директора про випадки булінгу (цькування), учасниками або свідками якого вони стали, або підозрюють про його вчинення щодо інших осіб за зовнішніми ознаками, або про які отримали достовірну інформацію від інших осіб, а також подати заяву.
2. Розгляд та неупереджене з'ясування обставин випадків булінгу (цькування) здійснюється відповідно до поданих заявниками заяв про випадки булінгу (цькування) (далі – Заява) (*Додаток 1*), що надійшли.
3. Заява, написана від руки, може подаватися особисто або із застосуванням засобів електронної комунікації, на електронну адресу гімназії vovchyci_gymnasium@ukr.net.
4. Форма та примірний зміст Заяви оприлюднено на офіційному веб-сайті закладу за посиланням: vovchyci-znz.e-schools.info
5. Прийом та реєстрацію поданих Заяв здійснює відповідальна особа, а в разі її відсутності – особисто керівник закладу.
6. Заяви реєструються в окремому журналі реєстрації заяв про випадки булінгу (цькування) (*Додаток 2*).
7. Датою подання заяв є дата їх прийняття.
8. Розгляд Заяв здійснює керівник закладу з дотриманням конфіденційності.
9. Керівник закладу освіти у строк, який не перевищує однієї доби, повідомляє, батьків, особи, яка стала стороною булінгу; за потреби викликає бригаду екстреної медичної допомоги.
9. Протягом 1 робочого дня з дати подання Заяви директор гімназії здійснює її розгляд та видає наказ про проведення розслідування із визначенням уповноважених осіб та створення Комісії з розгляду випадку булінгу (цькування) (далі – Комісія), скликає її засідання.

10. До складу такої Комісії входять педагогічні працівники (у тому числі практичний психолог, соціальний педагог), батьки постраждалого та булерів, керівник навчального закладу та інші зацікавлені особи.
11. Розслідування випадків булінгу (цькування) уповноваженими особами здійснюється протягом 3 робочих днів з дати видання рішення про проведення розслідування.
12. Рішення Комісії приймаються більшістю її членів та реєструються в окремому журналі, зберігаються в паперовому вигляді з оригіналами підписів всіх членів Комісії.
13. Якщо Комісія визначила що це був булінг (цькування), а не одноразовий конфлікт чи сварка, тобто відповідні дії носять систематичний характер, то протягом однієї доби керівник закладу освіти зобов'язаний повідомити уповноважені органи Національної поліції (ювенальна поліція) та службу у справах дітей.
14. У разі, якщо Комісія не кваліфікує випадок як булінг (цькування), а постраждалий не згодний з цим, то він може одразу звернутись до органів Національної поліції України із заявою, про що керівник закладу освіти має повідомити постраждалого.
15. Якщо випадок цькування був одноразовим, питання з налагодження мікроклімату в дитячому середовищі та розв'язання конфлікту вирішується у межах закладу освіти учасниками освітнього процесу.
16. Потерпілий чи його/її представник можуть звертатися відразу до уповноважених органів Національної поліції України (ювенальна поліція) та службу у справах дітей з повідомленням про випадки булінгу (цькування).
17. Здобувач освіти може звернутись на гарячу лінію ГО «Ла Страда - Україна» з протидії насильству в сім'ї або із захисту прав дітей; до соціальної служби з питань сім'ї, дітей та молоді; Національної поліції України; Центру надання безоплатної правової допомоги (номери телефонів оприлюднено на офіційному веб-сайті закладу за посиланням: vovchyci-znz.e-schools.info та на інформаційних стендах гімназії). Після отримання звернення дитини, відповідна особа або орган інформує керівника закладу освіти у письмовій формі про випадок булінгу. Керівник закладу освіти має розглянути таке звернення та з'ясувати всі обставини булінгу
18. Батьки зобов'язані виконувати рішення та рекомендації Комісії.
19. За будь-якого рішення Комісії з розгляду питань випадків булінгу (цькування), керівник закладу освіти забезпечує психологічну підтримку усіх учасників відповідного процесу.

3.2.3. ВІДПОВІДАЛЬНА ОСОБА

1. Відповідальною особою призначається працівник гімназії з числа педагогічних працівників.

2. До функцій відповідальної особи відноситься прийом та реєстрація Заяв, повідомлення директора гімназії.

3. Відповідальна особа призначається наказом директора гімназії.

4. Інформація про відповідальну особу та її контактний телефон оприлюднюється на офіційному веб-сайті закладу в рубриці «Файловий архів», розділ «Протидія булінгу» за покликанням: vovchyci-znz.e-schools.info

3.2.4. ПОРЯДОК РЕАГУВАННЯ НА ДОВЕДЕНІ ВИПАДКИ БУЛІНГУ (ЦЬКУВАННЯ)

1. На основі рішення комісії з розгляду випадків булінгу (цькування), яка кваліфікувала випадок як булінг (цькування), а не одноразовий конфлікт чи сварка, тобто відповідні дії носять систематичний характер, директор гімназії:

- ❖ повідомляє уповноваженим підрозділам органів Національної поліції України (ювенальна поліція) та службі у справах дітей про випадки булінгу (цькування) в закладі освіти;

- ❖ забезпечує виконання заходів для надання соціальних та психолого-педагогічних послуг здобувачам освіти, які вчинили булінг, стали його свідками або постраждали від булінгу (цькування) (далі – Заходи).

2. Заходи здійснюються соціальним педагогом у взаємодії з практичним психологом гімназії та затверджуються керівником закладу.

3. З метою виконання Заходів можуть бути запроваджені консультаційні години у практичного психолога, створюються скриньки довіри, в тому числі і електронні скриньки довіри та побажань (*Додаток 3*), оприлюднюються телефони довіри та номери телефонів відповідальних осіб у закладі.

4. Визначаються відповідальні особи, причетні до булінгу (цькування) та накладаються адміністративні стягнення:

- ❖ Цькування неповнолітнього карається штрафом від 50 до 100 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (850 та 1700 гривень відповідно) або громадськими роботами від 20 до 40 годин.

- ❖ Така ж поведінка, вчинена групою осіб або повторно протягом року після накладення адміністративного стягнення, передбачає штраф від 1700 гривень до 3400 гривень або громадськими роботами від 40 до 60 годин.

- ❖ За булінг, вчинений малолітніми або неповнолітніми особами віком від 14 до 16 років, тягне за собою накладання штрафу на батьків або осіб, які їх замінюють.

- ❖ Відповідно до наказу Міністерства внутрішніх справ України «Про затвердження Змін до Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України» від 25.06.2020 № 488, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 03 серпня 2020 року № 738/35021, **дитина, яка вчинила булінг (цькування) учасника освітнього процесу підлягає взяттю на**

профілактичний облік з метою здійснення заходів індивідуальної профілактики поліцейськими підрозділами ювенальної превенції.

3.2.5. КНОПКА «ПОВІДОМИТИ ПРО БУЛІНГ»

На сайті гімназії (<https://vovchyci-znz.e-schools.info>) в рубриці «Файловий архів», розділу «Протидія проявам булінгу» розміщено інформацію про кнопку **«ПОВІДОМИТИ ПРО БУЛІНГ»** та інструкцію про те як повідомити про булінг за допомогою цієї кнопки (*додаток 4*).

Перейшовши за QR Code учасник освітнього процесу може перейти до Антибулінгового розділу АІКОМ - державної електронної системи управління освітою. Цей розділ дає можливість повідомити про булінг у закладі освіти анонімно чи відкрито, і ці дані будуть передані директору закладу освіти. Директор має відреагувати на заяву про булінг, проте, якщо цього не відбудеться, через 24 години буде задіяно передбачений чинним законодавством алгоритм реагування на булінг.

Також в цьому за стосунку можна знайти рекомендації щодо того, як реагувати на булінг.

Для того, аби отримати доступ до платформи, необхідно зареєструватися або увійти.

3.2.6. АЛГОРИТМ ЩОДО ПОПЕРЕДЖЕННЯ БУЛІНГУ

1. Ознайомлення учасників освітнього процесу з нормативно - правовою базою та регулюючими документами щодо превенції проблеми насилля в освітньому середовищі(на сайті закладу, на педагогічних нарадах, батьківських зборах та всеобучу тощо).
2. Розроблення й ознайомлення з планом заходів спрямованих на запобігання та протидію булінгу (цькування) в гімназії (*додаток 5*).
3. Проведення зустрічей, круглих столів, семінарів, тренінгів із залученням представників правоохоронних органів, служб соціального захисту, медичних установ та інших зацікавлених організацій.
4. Запровадження програми правових знань у формі гурткової, факультативної роботи.
5. Організація роботи гуртків, факультативів із психології.
6. Створення інформаційних куточків для учнів із переліком організацій, до яких можна звернутися у ситуації насилля та правопорушень.
7. Ознайомлення учителів і дітей з інформацією про прояви насильства та його наслідки.
8. Батьківські збори - це форма організації спільної діяльності батьків, учителів, практичного психолога та соціального педагога, яка передбачає їх спілкування з метою обговорення актуальних питань навчання і виховання, ухвалення рішень.

9. Консультації - форма роботи з батьками, яка передбачає надання фахівцями психологічної служби допомоги батькам із різних проблем родинного виховання.

10. Педагогічний консилиум - форма спілкування учнів, учителів, фахівців психологічної служби навчального закладу та батьків, метою якої є цілісне, різнобічне вивчення особистості учня, вироблення єдиної педагогічної позиції; визначення головних напрямів удосконалення виховного процесу зусиллями вчителів, батьків, самого учня; тренінги спілкування, методики оволодіння аутотренінгом.

11. Для успішного попередження та протидії насильству треба проводити заняття з навчання навичок ефективного спілкування та мирного розв'язання конфліктів.

3.3. ПОЛОЖЕННЯ ПРО КОМІСІЮ З РОЗГЛЯДУ ВИПАДКІВ БУЛІНГУ (ЦЬКУВАННЯ) У ВОВЧИЦЬКІЙ ГІМНАЗІЇ ЗАРІЧНЕНСЬКОЇ СЕЛИЩНОЇ РАДИ ВАРАСЬКОГО РАЙОНУ РІВНЕНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

I. Повноваження членів комісії

Повноваження голови комісії:

- ❖ організовує роботу комісії;
- ❖ відповідає за виконання покладених на комісію завдань, головує на її засіданнях;
- ❖ визначає перелік питань, що підлягають розгляду;
- ❖ визначає функціональні обов'язки кожного члена комісії.

У разі відсутності голови комісії його обов'язки виконує заступник голови комісії. У разі відсутності голови комісії та заступника обов'язки голови комісії виконує один із членів комісії, який обирається комісією за поданням її секретаря. У разі відсутності секретаря комісії його обов'язки виконує один із членів комісії, який обирається комісією за поданням голови комісії або заступника голови.

Секретар комісії:

- ❖ забезпечує підготовку проведення засідань комісії та матеріалів, що підлягають розгляду на засіданнях комісії;
- ❖ веде протоколи засідання комісії.

Члени комісії мають право:

- ❖ ознайомлюватися з матеріалами, що стосуються випадку булінгу, брати участь у їх перевірці;
- ❖ подавати пропозиції, висловлювати власну думку з питань, що розглядаються;
- ❖ брати участь у прийнятті рішення шляхом голосування;
- ❖ висловлювати окрему думку усно або письмово;
- ❖ вносити пропозиції до порядку денного засідання комісії.

Члени комісії зобов'язані:

- ❖ особисто брати участь у роботі комісії;
- ❖ не розголошувати стороннім особам відомості, що стали йому відомі у зв'язку з участю у роботі комісії, і не використовувати їх у своїх інтересах або інтересах третіх осіб;
- ❖ виконувати в межах, передбачених законодавством та посадовими обов'язками, доручення голови комісії;
- ❖ брати участь у голосуванні.

II. Порядок роботи комісії

2.1. Діяльність комісії здійснюється на принципах:

- ❖ законності;
- ❖ верховенства права;
- ❖ поваги та дотримання прав і свобод людини;
- ❖ неупередженого ставлення до сторін булінгу (цькування);

- ❖ відкритості та прозорості;
- ❖ конфіденційності та захисту персональних даних;
- ❖ невідкладного реагування;
- ❖ комплексного підходу до розгляду випадку булінгу (цькування);
- ❖ нетерпимості до булінгу (цькування) та визнання його суспільної небезпеки.

Комісія у своїй діяльності забезпечує дотримання вимог Законів України «Про інформацію», «Про захист персональних даних».

2.2. До завдань комісії належать:

а) збір інформації щодо обставин випадку булінгу (цькування), зокрема пояснень сторін булінгу (цькування), батьків або інших законних представників малолітніх або неповнолітніх сторін булінгу (цькування); відомостей служби у справах дітей та центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді; експертних висновків (за наявності), якщо у результаті вчинення булінгу (цькування) була завдана шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого; інформації, збереженої на технічних засобах чи засобах електронної комунікації (Інтернет, соціальні мережі, повідомлення тощо); іншої інформації, яка має значення для об'єктивного розгляду заяви;

б) розгляд та аналіз зібраних матеріалів щодо обставин випадку булінгу (цькування) та прийняття рішення про наявність/відсутність обставин, що обґрунтовують інформацію, зазначену у заяві. У разі прийняття рішення комісією про наявність обставин, що обґрунтовують інформацію, зазначену у заяві, до завдань комісії також належать:

- ❖ оцінка потреб сторін булінгу (цькування) в отриманні соціальних та психолого-педагогічних послуг та забезпечення таких послуг, в тому числі із залученням фахівців служби у справах дітей та центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді;

- ❖ визначення причин булінгу (цькування) та необхідних заходів для усунення таких причин;

- ❖ визначення заходів виховного впливу щодо сторін булінгу (цькування) у групі (класі), де стався випадок булінгу (цькування) відповідно до Порядку (*Додаток 6*);

- ❖ моніторинг ефективності соціальних та психолого-педагогічних послуг, заходів з усунення причин булінгу (цькування), заходів виховного впливу та корегування (за потреби) відповідних послуг та заходів;

- ❖ надання рекомендацій для педагогічних (науково-педагогічних) працівників закладу освіти щодо доцільних методів здійснення освітнього процесу та інших заходів з малолітніми чи неповнолітніми сторонами булінгу (цькування), їхніми батьками або іншими законними представниками;

- ❖ надання рекомендацій для батьків або інших законних представників малолітньої чи неповнолітньої особи, яка стала стороною булінгу (цькування).

2.3. Формою роботи комісії є засідання, які проводяться у разі потреби. Дату, час і місце проведення засідання комісії визначає її голова.

2.4. Засідання комісії є правоможним у разі участі в ньому не менш як двох третин її складу.

2.5. Секретар комісії не пізніше вісімнадцятої години дня, що передує дню засідання комісії, повідомляє членів комісії, а також заявника та інших заінтересованих осіб про порядок денний запланованого засідання, дату, час і місце його проведення, а також надає/надсилає членам комісії та зазначеним особам необхідні матеріали в електронному або паперовому вигляді.

2.6. Рішення з питань, що розглядаються на засіданні комісії, приймаються шляхом відкритого голосування більшістю голосів від затвердженого складу комісії. У разі рівного розподілу голосів голос голови комісії є вирішальним.

2.7. Під час проведення засідання комісії секретар комісії веде протокол засідання комісії за формою (*Додаток 7*), що оформлюється наказом керівника закладу освіти.

2.8. Особи, залучені до участі в засіданні комісії, зобов'язані дотримуватись принципів діяльності комісії, зокрема не розголошувати стороннім особам відомості, що стали їм відомі у зв'язку з участю у роботі комісії, і не використовувати їх у своїх інтересах або інтересах третіх осіб. Особи, залучені до участі в засіданні комісії, під час засідання комісії мають право:

- ❖ ознайомлюватися з матеріалами, поданими на розгляд комісії;
- ❖ ставити питання по суті розгляду;
- ❖ подавати пропозиції, висловлювати власну думку з питань, що розглядаються.

2.9. Голова комісії доводить до відома учасників освітнього процесу рішення комісії згідно з протоколом засідання та здійснює контроль за їхнім виконанням.

2.10. Строк розгляду комісією заяви або повідомлення про випадок булінгу (цькування) в закладі освіти та виконання нею своїх завдань не має перевищувати десяти робочих днів із дня отримання заяви або повідомлення керівником закладу освіти.

Розділ IV. ЗАСАДИ ЗАПОБІГАННЯ ТА ДИСКРИМІНАЦІЇ В ГІМНАЗІЇ

4.1. ТЕОРЕТИЧНІ ВІДОМОСТІ

Поняття «булінг» тісно пов'язане з таким поняттям, як «дискримінація», тобто є одним із її проявів. Поруч із дискримінацією завжди «ходять» упередження — хибні або негативні думки про людину, що складаються наперед, а висновки про її здібності чи нахили робляться лише за певною ознакою.

Дискримінація - ситуація, за якої особа та/або група осіб за їх ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, віку, інвалідності, етнічного та соціального походження, громадянства, сімейного та майнового стану, місця проживання, мовними або іншими ознаками, які були, є та можуть бути дійсними або припущеними (далі - певні ознаки), зазнає обмеження у визнанні, реалізації або користуванні правами і свободами в будь-якій формі, встановленій цим Законом, крім випадків, коли таке обмеження має правомірну, об'єктивно обґрунтовану мету, способи досягнення якої є належними та необхідними.

Форми дискримінації

Формами дискримінації є:

- ❖ пряма дискримінація;
- ❖ непряма дискримінація;
- ❖ підбурювання до дискримінації;
- ❖ пособництво у дискримінації;
- ❖ утиск.

Пряма дискримінація - ситуація, за якої з особою та/або групою осіб за їх певними ознаками поводяться менш прихильно, ніж з іншою особою та/або групою осіб в аналогічній ситуації, крім випадків, коли таке поводження має правомірну, об'єктивно обґрунтовану мету, способи досягнення якої є належними та необхідними.

Непряма дискримінація - ситуація, за якої внаслідок реалізації чи застосування формально нейтральних правових норм, критеріїв оцінки, правил, вимог чи практики для особи та/або групи осіб за їх певними ознаками виникають менш сприятливі умови або становище порівняно з іншими особами та/або групами осіб, крім випадків, коли їх реалізація чи застосування має правомірну, об'єктивно обґрунтовану мету, способи досягнення якої є належними та необхідними.

Підбурювання до дискримінації - вказівки, інструкції або заклики до дискримінації стосовно особи та/або групи осіб за їх певними ознаками;

Пособництво у дискримінації - будь-яка свідомо допомога у вчиненні дій або бездіяльності, спрямованих на виникнення дискримінації.

Утиск - небажана для особи та/або групи осіб поведінка, метою або наслідком якої є приниження їх людської гідності за певними ознаками або

створення стосовно такої особи чи групи осіб напруженої, ворожої, образливої або зневажливої атмосфери.

Позитивні дії - спеціальні тимчасові заходи, що мають правомірну, об'єктивно обґрунтовану мету, спрямовану на усунення юридичної чи фактичної нерівності у можливостях для особи та/або групи осіб реалізовувати на рівних підставах права і свободи, надані їм [Конституцією](#) і законами України.

Не вважаються дискримінацією дії, які не обмежують права та свободи інших осіб і не створюють перешкод для їх реалізації, а також не надають необґрунтованих переваг особам та/або групам осіб за їх певними ознаками, стосовно яких застосовуються позитивні дії, а саме:

- ❖ спеціальний захист з боку держави окремих категорій осіб, які потребують такого захисту;
- ❖ здійснення заходів, спрямованих на збереження ідентичності окремих груп осіб, якщо такі заходи є необхідними;
- ❖ надання пільг та компенсацій окремим категоріям осіб у випадках, передбачених законом;
- ❖ встановлення державних соціальних гарантій окремим категоріям громадян;
- ❖ особливі вимоги, передбачені законом, щодо реалізації окремих прав осіб.

ОЗНАКИ ДИСКРИМІНАЦІЇ

Ознаки, за якими відбувається дискримінація чи складається упередження:

- ❖ стать;
- ❖ гендер;
- ❖ вік;
- ❖ раса;
- ❖ етнічність;
- ❖ релігія;
- ❖ інвалідність;
- ❖ освіта;
- ❖ сексуальна орієнтація;
- ❖ дохід;
- ❖ культура;
- ❖ місце проживання
- ❖ тощо.

При визначенні, чи належним чином забезпечуються в школі права дітей, потрібно переконатись, що всі групи дітей — різної статі, національності, стану здоров'я тощо, мають рівні права і можливості. Не менш важливо перевірити, чи відсутнє упереджене або дискримінаційне ставлення як до окремих дітей, так і груп дітей, об'єднаних певною ознакою. Особливу увагу у виявленні ознак дискримінації чи упереджень варто звернути, якщо у школі є діти та сім'ї-

представники національних чи релігійних меншин, діти з особливими освітніми потребами, представники різних етнічностей та культур.

Принцип недискримінації у законодавстві України

1. Законодавство України ґрунтується на принципі недискримінації, що передбачає незалежно від певних ознак:

- 1) забезпечення рівності прав і свобод осіб та/або груп осіб;
- 2) забезпечення рівності перед законом осіб та/або груп осіб;
- 3) повагу до гідності кожної людини;
- 4) забезпечення рівних можливостей осіб та/або груп осіб.

Законодавство про запобігання та протидію дискримінації

1. Законодавство про запобігання та протидію дискримінації складається з Конституції України, цього Закону та інших нормативно-правових актів.

2. Якщо міжнародним договором України, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені цим Законом, застосовуються правила міжнародного договору.

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЮ ДИСКРИМІНАЦІЇ

Оскарження рішень, дій чи бездіяльності з питань дискримінації

1. Особа, яка вважає, що стосовно неї виникла дискримінація, має право звернутися із скаргою до державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини та/або до суду в порядку, визначеному законом.

2. Реалізація зазначеного права не може бути підставою для упередженого ставлення, а також не може спричиняти жодних негативних наслідків для особи, яка скористалася таким правом, та інших осіб.

Відшкодування матеріальної шкоди та моральної шкоди, завданих унаслідок дискримінації

1. Особа має право на відшкодування матеріальної шкоди та моральної шкоди, завданих їй унаслідок дискримінації.

2. Порядок відшкодування матеріальної шкоди та моральної шкоди визначається [Цивільним кодексом України](#) та іншими законами.

Відповідальність за порушення законодавства про запобігання та протидію дискримінації

Особи, винні в порушенні вимог законодавства про запобігання та протидію дискримінації, несуть цивільну, адміністративну та кримінальну відповідальність.

Перешкоди у забезпеченні недискримінаційного середовища у школі:

- ❖ **Соціальні** — стереотипи і упередження, відсутність даних або недостатня кількість даних про реальні потреби різних груп людей за статтю, віком, майновим становищем тощо.

Наприклад, менше заохочення дівчат до ІТ сфери через стереотип, що це чоловіча професія, або хлопців — до гуманітарних наук, оскільки вони вважаються “жіночими”.

- ❖ **Організаційні** — розташування, розклад занять, логістика/транспорт, бюрократичні процедури.

Наприклад, відсутність пандуса може бути непомітна фізично здоровій людині, але буде перешкодою для людей на візках або батьків з дитячими колясками.

- ❖ **Особисті** — економічні і фінансові можливості, стан здоров’я, релігійні переконання, національні традиції, велика кількість дітей у родині, кількість вільного часу поза школою тощо.

Наприклад, неврахування релігії дітей при викладанні певних предметів, зокрема християнської етики, або неврахування різниці в релігійних святах.

Як перевірити свої або чужі упередження?

Ми всі маємо припущення і певні упередження, які формуються культурним середовищем, поведінкою, сферою діяльності, робочою атмосферою тощо. Навіть якщо здається, що ставлення до всіх однакове, а припущення відповідають дійсності, завжди варто це перевірити, поставивши припущення під сумнів.

Додатково до індивідуальних упереджень школа може мати формальну і неформальну політику, традиції, норми, які можуть вплинути на формування упереджень учасників освітнього процесу. Завжди доцільно перевіряти, чи відповідають припущення реальному стану речей та як саме на освітній процес можуть впливати неформальні традиції школи.

Допомогти в цьому можуть збір інформації, консультації, опитування та наступні перевірені запитання.

Перевірочні запитання для виявлення упереджень у школі

- Хто визначає, які є проблеми у вашій школі та їх причини?
- Які припущення свідчать про те, що це проблема/не проблема?
- Чию точку зору запитували, а чию – не врахували при визначенні проблем?
- Як впливають наявні умови навчання в школі на різних дітей?
- Звідки інформація про цей вплив?

- Яким дітям/групам дітей наявна ситуація приносить більше користі і чому?
- Яким дітям/групам дітей наявна ситуація приносить менше користі і чому?
- Чи є у вас припущення що всі діти в школі мають одноманітні потреби і інтереси?
- Якщо вважаєте ситуацію або проблему «однаковою для всіх», чи можете ви довести це?
- Чи ваші припущення/упередження заважають вам шукати інформацію, задавати питання та чути відповідь?

Ці запитання варто включити до анкет учнів та вчителів під час проведення самооцінювання школи. Також вони можуть бути корисними для саморефлексії директора при самооцінюванні школи.

4.2. АЛГОРИТМ ЗАПОБІГАННЯ ДИСКРИМІНАЦІЇ У ЗАКЛАДІ ОСВІТИ

5 кроків, щоб запобігти дискримінації у школі

Якщо відповіді на перевіірочні питання просигналізували про проблему, або ж вона була виявлена у ході спостережень, або спілкувань із учасниками освітнього процесу, наступні 5 кроків допоможуть структурувати дії та уникнути повторюваності проблеми у майбутньому.

Крок 1. Аналіз ситуації

На цьому етапі варто детально проаналізувати всю наявну інформацію: зібрати відомості від сторін, на яких впливає ситуація, дані про релевантні законодавчі норми, правила, міжнародні стандарти, кращі практики — позитивний досвід в аналогічних чи схожих ситуаціях, а також врахувати наявні соціальні, культурні та економічні умови. Варто використовувати лише достовірні джерела.

Наприклад, директора школи повідомили про випадок булінгу щодо учня чи учениці у школі. У такому випадку необхідно проаналізувати законодавство, що визначає булінг і алгоритм дій школи у такій ситуації (зокрема [Наказ МОН 28.12.2019 №1646](#)), інші джерела інформації із порадами фахівців (настанови [Освітнього омбудсмена](#) тощо).

Крок 2. Визначення сторін проблеми

Щоб вирішити проблему, особливо важливо розуміти, хто є її сторонами і чи є щодо цих осіб або груп осіб упередження (включаючи ваші власні).

Наприклад, батьки повідомляють про образливу поведінку групи учнів або учениць. Директорові слід з'ясувати, хто ті учні, на яких скаржаться батьки, чи належать вони до категорії малозабезпечених сімей або ж до національності, щодо якої розповсюджені певні упередження. Цю інформацію варто враховувати у роботі щодо запобігання можливій дискримінації за цими ознаками.

Важливо пам'ятати, що потрібно враховувати лише факти, а не припущення щодо схильності тієї чи іншої групи дітей до певної поведінки. Це потрібно враховувати також і у випадках, коли постраждалою стороною є дитина з певної категорії (внутрішньо переміщені особи, дитина з інвалідністю тощо). При визначенні сторін проблеми не варто також слідувати припущенням щодо можливих провокацій з боку постраждалої сторони: звинувачення постраждалих є недопустимим.

Крок 3. Виявлення потреб сторін

Збираючи інформацію про потреби сторін, важливо пам'ятати, що вони не можуть бути однаковими у всіх, наприклад, всього учнівства і вчительства. Втім, зібравши їх, ці потреби слід згрупувати та не вдаватись до зайвої індивідуалізації. Способами збору інформації можуть бути обговорення, опитування, дослідження, консультації, співбесіди, круглі столи тощо. Проте у будь-якому випадку доцільно виявити та врахувати позиції різних груп людей: різного віку, статі, стану здоров'я, національності тощо. Ці дані потрібні, щоб оцінити вплив ситуації/проблеми на різні групи осіб.

Варто пересвідчитись, що всі заінтересовані сторони змогли висловити свою позицію і були почуті. Для цього варто з'ясувати, чи наявні перешкоди в доступі до обговорень для певних груп осіб: чи всі зацікавлені сторони можуть отримати інформацію про обговорення, дістатися місця обговорень у визначений час, зрозуміти і почути інших, висловитись. На цьому кроці може бути виявлено, що відсутня певна інформація, є певні прогалини в даних, які потрібно заповнити. Наприклад, батьки учнів філій опорної школи можуть мати труднощі з доїздом на загальні батьківські збори.

Крок 4. Розроблення варіантів рішень

Використовуючи зібрані на попередніх кроках дані, формуємо декілька альтернативних варіантів вирішення ситуації/проблеми. На даному кроці також потрібно пересвідчитись, чи були враховані потреби та інтереси всіх сторін та оцінено різницю впливу і наслідків рішення на різних груп дітей, інших учасників освітнього процесу. Проаналізувавши впливи і ризики, обираємо оптимальне рішення. Якщо ви виявите, що рішення може мати негативні наслідки або нести ризики для деяких груп дітей або дорослих, варто оптимізувати такі рішення.

Наприклад, при визначенні заходів, які будуть найбільш ефективними для покращення дисципліни під час уроків, варто зібрати інформацію про вплив тих чи інших активностей (додаткові заняття та завдання, інша подача матеріалу тощо), а також вивчити, як вони можуть вплинути на ситуацію конкретної дитини (чи можливі погіршення взаємин з батьками, відсутність можливості відвідувати позашкільні заняття тощо). Варто також врахувати навантаження на вчительство у випадку ухвалення рішення про зміну подачі навчального матеріалу, реакцію на зміни батьків тощо.

Крок 5. Моніторинг та оцінка результатів

Моніторинг і оцінка результатів допоможуть виміряти ефективність обраного шляху вирішення проблеми, а також коригувати свої дії у майбутньому. Разом із тим постійний моніторинг ситуації допоможе надалі запобігти проявам

дискримінації чи упереджень, передбачити у річному плануванні роботи закладу заходи щодо виявлення та профілактики дискримінації тощо.

Спостереження, моніторинги та опитування учасників освітнього процесу, що проводяться у ході самооцінювання школи, можуть стати дієвими інструментами на цьому шляху. Варто пам'ятати ознаки, за якими може відбуватись дискримінація, моніторити наявність учнівства та їхніх сімей з будь-якою із таких ознак та звертати особливу увагу на них при проведенні самооцінювання. Додавання до анкет запитань щодо проявів дискримінації у школі також допоможе здійснювати моніторинг та збирати інформацію.

Варто також відстежувати незаплановані результати для різних груп і продумувати позитивні дії — спеціальні заходи, що мають правомірну, об'єктивно обґрунтовану мету і спрямовані на усунення виявлених нерівностей у можливостях чи дискримінації. Прикладом таких позитивних дій може бути проведення додаткових навчань/тренінгів для вчителів щодо виявлення та протидії цькуванню і дискримінації за ознаками статі, економічного статусу, національності, релігії тощо.

Наприклад, у школі часто трапляються бійки і ви хочете зменшити кількість таких інцидентів. У такому випадку потрібно визначити, яка кількість конфліктів трапляється за певний проміжок часу (місяць, три місяці тощо) станом на початок моніторингу. Це будуть ваші вихідні дані. Далі відповідальна особа має фіксувати кожен інцидент бійки та збирати інформацію про те, що сталося, хто був учасником, вік, стать дітей тощо. Порівняння ситуації із вихідними даними можна проводити раз на півроку й на основі отриманих даних робити висновки про успішність або неуспішність заходів з протидії конфліктам, коригувати їх.

Хід та результати усіх кроків варто фіксувати, а спосіб такого фіксування можна обирати самостійно. Рекомендується інформувати учасників освітнього процесу про зібрані дані (пам'ятаючи про захист персональних даних) та про ухвалені на їх основі рішення.

Розділ V. МОНІТОРИНГ АНТИБУЛІНГОВОЇ ПРОГРАМИ

1. Директор гімназії призначає уповноважену особу за реалізацію Кодексу безпечного освітнього середовища.

2. Призначена особа відповідає за реалізацією антибулінгової програми, реагування на будь-які сигнали щодо його порушення, а також за внесення пропозицій стосовно внесення змін до Програми.

3. Відповідальна особа повинна розглядати досягнуті результати та можливості змінювати й доповнювати антибулінгову програму не рідше ніж один раз на рік. Щодо окремих положень, то це можна робити частіше.

4. Зразок анкети для проведення моніторингу наведено в *Додатку 8*.

5. Під час проведення такого загального моніторингу працівники закладу освіти можуть подавати пропозиції стосовно внесення змін до Кодексу та повідомляти про порушення її вимог на території гімназії.

6. На основі результатів анкет працівників закладу відповідальна особа має підготувати звіт та передати його директору гімназії. Враховуючи результати моніторингу, директор закладу повинен внести необхідні зміни до кодексу безпечного освітнього середовища.

1. Функціональні обов'язки відповідального за моніторинг дотримання положень антибулінгової програми

1. Отримання повідомлень про ризики для дітей і реагування на них.

2. Проведення не рідше ніж один раз на рік загального моніторингу рівня виконання вимог антибулінгової програми та реагування на будь-які сигнали щодо його порушення. Для цього можна використовувати метод анкетування, опитування тощо. Під час проведення такого загального моніторингу працівники закладу мають змогу подавати пропозиції щодо внесення змін до антибулінгової програми та повідомляти про порушення його вимог на території закладу.

3. Надання пропозицій щодо внесення можливих змін у антибулінговій програмі.

4. Підготовка звіту за результатами анкет працівників закладу та подання його директору гімназії.

5. Враховуючи результати моніторингу, директор закладу повинен внести необхідні зміни до антибулінгової програми та повідомити про них працівників:

- ❖ консультування працівників закладу щодо конкретних випадків порушення безпеки дитини;

- ❖ роз'яснення у разі потреби батькам, дітям положень Програми, надання інформації щодо їх змін;

- ❖ інформування (у разі потреби) про випадки порушення безпеки дитини (ризик, загрози, насильство) компетентних установ, таких як поліція, соціальні служби тощо.

II. Показники виконання вимог антибулінгової програми

1. Вовчицька гімназія запровадила та виконує антибулінгову програму.
2. У закладі запроваджено реалізацію антибулінгової програми, який містить принципи захисту дітей від насильства.
3. Стратегія і відповідні принципи захисту дітей дотримуються усіма учасниками освітнього процесу.
4. Стратегія визначає такі питання:
 - ❖ правила захисту особистих даних, які визначають методи збереження та поширення інформації про дітей;
 - ❖ правила захисту зображень дітей, які визначають, як можна знімати дітей на фото або відео та поширювати їх зображення;
 - ❖ правила доступу дітей до мережі Інтернет і їх захисту від шкідливих матеріалів, розміщених у ній, включно з призначенням особи або осіб, відповідальних за нагляд за безпечним використанням комп'ютерної мережі.
 - ❖ принципи безпечних відносин між працівниками закладу та дітьми, включно з повним описом поведінки, яка є неприйнятною при спілкуванні з дітьми.
5. Визначено особи, відповідальні за реалізацію антибулінгової програми: адміністрація закладу, класні керівники, практичний психолог, учителі-предметники.
6. У закладі затверджено документ під назвою «Антибулінгова програма Вовчицької гімназії Зарічненської селищної ради Вараського району Рівненської області», який затверджено рішенням педагогічної ради від 30.09.2024 року протокол № 01.

III. Заклад освіти здійснює нагляд за своїми працівниками для запобігання випадків насильства проти дітей

1. Прийняття на роботу нових працівників із перевіркою їх біографічних даних, характеристик і придатності для роботи з дітьми.
2. У випадках, коли виникають підозри щодо можливих загроз безпеці дітей або застосування насильства проти дітей працівниками закладу, у закладі освіти завжди дотримуються вимог, зазначених у Програмі.

IV. Заклад освіти проводить навчання своїх працівників з питань захисту дітей від насильства та надання їм допомоги у небезпечних ситуаціях

1. Усі працівники закладу ознайомлені з антибулінговою програмою.
2. Усі працівники закладу знають, як розпізнати чинники ризику й ознаки насильства проти дітей, а також правові аспекти захисту дітей (обов'язковість втручання для залучення правоохоронної системи).
3. Класні керівники пройшли інструктаж з питань запобігання випадкам знущань над однолітками серед дітей і реагування на них.
4. Працівники закладу мають доступ до інформації про можливість отримання допомоги у випадках, коли підозрюється застосування насильства

проти дітей, разом із контактними даними місцевих установ, які надають допомогу у надзвичайних ситуаціях.

V. Заклад освіти проводить навчання батьків з питань виховання без застосування насильства та захисту дітей від насильства

1. В закладі розміщена необхідна інформація щодо таких питань:

- ❖ виховання дітей без застосування насильства;
- ❖ захист дітей від насильства та зловживань, загрози для дітей у мережі Інтернет;
- ❖ можливості для вдосконалення навичок виховання;
- ❖ контактні дані установ, які надають допомогу у складних життєвих ситуаціях.

2. Усі батьки ознайомилися з антибулінгової програми.

VI. У закладі освіти навчають дітей, як захистити себе від усіх форм насильства

1. У закладі на годинах спілкування організовано заняття з питань прав дитини та захисту від насильства і зловживань (також у мережі Інтернет).

2. Діти знають, до кого вони мають звертатися за порадами та допомогою у випадках насильства та булінгу.

3. У закладі функціонує «Скринька Довіри» та «Електронна скринька довіри та побажань».

4. У закладі є електронні та паперові (книги, брошури, листівки) навчальні матеріали для дітей з питань прав дитини, захисту від ризиків насильства та зловживань, правил безпечної поведінки у мережі Інтернет.

5. Діти мають доступ до інформації про права дитини та можливості отримання будь-якої допомоги у складних ситуаціях, зокрема про безкоштовні гарячі лінії для дітей і молоді, зокрема і корисні контакти з протидії булінгу (інформація розміщена на сайті гімназії в рубриці «Файловий архів», розділи «Правова допомога», «Протидія проявам булінгу» та на інформаційних стендах).

6. На сайті закладу розміщено QR Code кнопки «ПОВІДОМИТИ ПРО БУЛІНГ» антибулінгового розділу АІКОМ (державної електронної системи управління освітою).

VII. Заклад освіти проводить моніторинг своєї діяльності та регулярно перевіряє її на відповідність прийнятим стандартам захисту дітей.

1. Прийняті правила та процедури для захисту дітей переглядаються щонайменше один раз на рік.

2. У рамках проведення контролю за дотриманням правил і процедур для захисту дітей у закладі проводяться консультації з дітьми та їхніми батьками (опікунами).

3. Щорічно готується внутрішній звіт про виконання антибулінгової програми.

Розділ VI. ЗАКЛЮЧНІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Антибулінгова програма закладу стає чинною у день її оприлюднення.
2. Оприлюднення документа має відбутися таким чином, щоб він був доступний усім учасникам освітнього процесу (через його розміщення на сайті закладу в рубриці «Файловий архів», розділ «Протидія проявам булінгу» за покликанням: vovchyci-znz.e-schools.info).

Додаток 1
до антибулінгової програми
Вовчицької гімназії
Зарічненської селищної
ради Вараського району
Рівненської області

ФОРМА ТА ПРИМІРНИЙ ЗМІСТ ЗАЯВИ ПРО ВИПАДОК БУЛІНГУ (ЦЬКУВАННЯ) В ГІМНАЗІЇ

Зміст заяви викладається довільно.

В заяві повідомляється про випадки булінгу (цькування), а саме обставини, місце, час та яким чином здійснювався булінг (цькування).

Вказується відомості про потерпілого (жертви булінгу), кривдника (булера), спостерігачів (за наявності).

До заяви додати документи, письмові свідчення, посилання на інші джерела, які можуть містити докази боулінгу (цькування) тощо.

Приклади оформлення заяви:

Приклад № 1 Загальний зразок заяви потерпілого учня, працівника, очевидця:

*Директору
Вовчицької гімназії Зарічненської
селищної ради Вараського району
Рівненської області
Галині МЕЛЬНИКОВИЧ*

(прізвище, ім'я, по батькові заявника)

(адреса проживання)

(контактний телефон)

ЗАЯВА

Прошу Вас розглянути та вжити заходів щодо вчинення булінгу (цькування) по відношенню до мене (або вказати прізвище постраждалого), яке мало місце (дата з вказівкою де і за яких обставин це сталося. Додатково вказати обставини, причини, можливі попередні прояви булінгу, прізвища присутніх при вчиненні дій, які постраждалий визнав як булінг тощо).

До заяви додаю: (вказати документи, письмові свідчення, посилання на інші джерела, які можуть містити докази булінгу (цькування) тощо, додати їх за наявності).

(дата)

(підпис)

Приклад № 2. Зразок заяви потерпілого учня/учениці:

Директору
Вовчицької гімназії Зарічненської
селищної ради Вараського району
Рівненської області
Галині МЕЛЬНИКОВИЧ

(прізвище, ім'я, по батькові заявника)

(адреса проживання)

(контактний телефон)

ЗАЯВА

Я, ПІБ, учень/учениця __класу, повідомляю, що учень/учениця/учні __класу (ПІБ) мене ображає/ображають. Неодноразово на уроці/перерві він/вона/вони (перераховуються види образ).

Прошу допомогти у вирішенні даної ситуації.

(дата)

(підпис)

Приклад № 2. Зразок заяви батьків/осіб, які їх замінюють потерпілого учня/учениці:

Директору
Вовчицької гімназії Зарічненської
селищної ради Вараського району
Рівненської області
Галині МЕЛЬНИКОВИЧ

(прізвище, ім'я, по батькові заявника)

(адреса проживання)

(контактний телефон)

ЗАЯВА

Я, ПІБ батьків, батько/мати/опікун учня/учениці __класу, повідомляю, що мого сина/доньку ображає/ображають учень/учениця/учні __класу (ПІБ). Мій син/донька неодноразово скаржився/лась мені, що він/вона/вони (перераховуються види образ) на уроці/перерві.

Прошу вжити необхідних заходів.

(дата)

(підпис)

Додаток 2
до антибулінгової програми
Вовчицької гімназії
Зарічненської селищної
ради Вараського району
Рівненської області

Журнал
реєстрації заяв про випадки булінгу (цькування)

/п	Дата прийняття заяви	ППП заявника (здобувачі освіти, батьки, законні представники, педагогічний працівник, інші особи)	Контакт на інформація заявника (адреса проживання, телефон)	Короткий зміст заяви	ППП та посада особи, яка прийняла заяву
----	----------------------	---	---	----------------------	---

СКРИНЬКА ДОВІРИ ТА ЕЛЕКТРОННА СКРИНЬКА ДОВІРИ ТА ПОБАЖАНЬ

Для отримання письмових повідомлень, в тому числі анонімних, в гімназії організовано роботу «*Скриньки довіри*», яка знаходиться в коридорі корпусу № 1.

Для отримання повідомлень онлайн створено «*Електронну скриньку довіри та побажань*», інформація про яку розміщена на сайті гімназії в рубриках «Новини» та «Файловий архів» (розділ «Протидія булінгу») за покликанням: vovchyci-znz.e-schools.info, яку кожен відвідувач сайту може надіслати інформацію, важливу для забезпечення повноцінного функціонування та покращення діяльності нашого закладу.

«Скринька довіри» – це місце, де кожен може розмістити запитання, які його турбують, побажання та пропозиції. При цьому зробити це можна анонімно одним із способів:

- ❖ заповнити Google-форму https://docs.google.com/forms/d/1APG_S--A5Vt2iHKmciSG_ZKGeNLg3V3ruEb_tA3oU4/edit
- ❖ або надіслати лист на електронну скриньку: sk_dovira@ukr.net

Усі повідомлення, які надійдуть, будуть вивчатися й опрацьовуватися. Адміністрація та психологічна служба гімназії гарантують повну конфіденційність.

Скринька довіри працює із метою захисту дітей від насильства та попередження його прояву в родині, у навчальному закладі, на вулиці.

Скринька довіри – рятівний острівець в океані невирішених проблем.

КНОПКА «ПОВІДОМИТИ ПРО БУЛІНГ»

Перейшовши за цим QR Code ви можете перейти до Антибулінгового розділу АІКОМ - державної електронної системи управління освітою. Цей розділ дає можливість повідомити про булінг у закладі освіти анонімно чи відкрито, і ці дані будуть передані директору вашого закладу освіти. Директор має відреагувати на заяву про булінг, проте, якщо цього не відбудеться, через 24 години буде задіяно передбачений чинним законодавством алгоритм реагування на булінг.

Також ви зможете знайти тут рекомендації щодо того, як реагувати на булінг.

Для того, аби отримати доступ до платформи, ви маєте зареєструватися або увійти.

ІНСТРУКЦІЯ

Як повідомити про випадки булінгу онлайн за допомогою «Повідомити про булінг»

Як повідомити про випадки булінгу онлайн?

1. Зайдіть на сайт **АІКОМ** та натискайте кнопку **«Повідомити про булінг»**.
2. Реєструйтеся або увійдіть в уже наявний акаунт.
3. Заповнюйте коротку анкету. Заяву можна подавати анонімно чи зазначити свої дані.
4. Натискайте кнопку «Продовжити» та підтверджуйте заяву.
5. Ознайомтеся з рекомендаціями щодо того, як реагувати на булінг.

Чи можна залити анонімну скаргу?

Якщо заяву створює дитина, то вона матиме дві опції:

- не зазначати інформацію, яка може її ідентифікувати, тоді заява буде повністю анонімною;
- зазначити особисту інформацію, що значно полегшить школі та поліції розв'язати конкретну ситуацію.

Якщо заяву створюють батьки чи інші законні представники, то створити анонімну заяву неможливо.

Чи потрібно зазначати особисту інформацію?

Анонімні заяви можуть розглядатися тільки на рівні школи, але якщо ви відчуваєте, що ситуація потребує залучення представників поліції, тоді краще зазначити інформацію, яка може допомогти школі та поліції зв'язатися з вами та допомогти ефективно розв'язати ситуацію.

Чи потрібно надавати додаткові докази або свідчення, коли повідомляю про булінг?

В анонімній заяві достатньо лише текстово описати випадки булінгу, які відбулися. Якщо ж заяву буде спрямовано в поліцію, то можуть знадобитися докази або свідчення для підтвердження факту булінгу. Це не обов'язково, але значно полегшить процес розслідування.

Що відбувається після того, як я надіслав/-ла заяву?

Надіслану заяву отримує директор/-ка школи і протягом доби має відреагувати на звернення: скликати спеціальну комісію, де буде обговорено цей випадок та визначено подальші дії щодо сторін булінгу у класі, де стався такий випадок.

Якщо потрібно, можуть бути залучені соціальні працівники, представники поліції та інші служби, які мають допомогти розв'язати ситуацію згідно зі встановленим порядком та законом України.

Чи можуть однокласники дізнатися, що хтось повідомив про булінг?

Ні, заяву можуть бачити лише директор/-ка школи та представники поліції. Працівники школи та поліції будуть діяти лише в інтересах дитини, тому без нагальної потреби ім'я чи будь-яку іншу особисту інформацію ніхто не повідомлятиме іншим.

Що робити, якщо я помітив/-ла булінг, але не є його жертвою?

У такому разі можна самостійно повідомити про те, що хтось зазнає булінгу в школі, та ознайомитися з матеріалами щодо реагування на булінг. Зробити це можна так само анонімно або зазначити своє ім'я.

Що робити, якщо є страх повідомляти про булінг через можливу помсту з боку однокласників?

Подати заяву можна повністю анонімно, але якщо ви все ще сумніваєтеся, то скористайтеся чат-ботом. У ньому можна знайти інформацію щодо того, як реагувати на булінг, підтримати себе та інших тощо.

Додаток 5
до антибулінгової програми
Вовчицької гімназії
Зарічненської селищної
ради Вараського району
Рівненської області

ПЛАН
заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу (цькуванню) у
Вовчицькій гімназії

Найменування завдання	Найменування заходів		Відповідальні за проведення	Цільова аудиторія	Строк виконання	Примітка
	Напрямки роботи	Заходи				
І.Сприяння запобіганню та протидії булінгу (цькуванню) в закладі освіти	1. Інформаційно-просвітницька діяльність серед учасників освітнього процесу щодо булінгу (цькування) та нетерпимого ставлення до насильницької моделі поведінки у міжособистісних стосунках	1.1. Ознайомлення із законодавчими документами, практиками протидії цькуванню (Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню)», Закон України «Про освіту», листів Міністерства освіти і науки України від 29.12.2018 р. №1/9-790 «Щодо організації роботи у закладах освіти з питань запобігання і протидії домашньому насильству і булінгу» та від 29.01.2019 р. №1/11-881 «Рекомендації для закладів освіти щодо застосування норм Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню)» від 18 грудня 2018 р. №2657-VIII», наказів Міністерства освіти і науки України від 28.12.2019 № 1646 «Деякі питання реагування на випадки булінгу (цькування) та застосування заходів виховного впливу в закладах освіти» та від 26.02.2020 № 293 «Про затвердження плану заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу (цькуванню) в закладах освіти»);	Заступник директора з НВР	Педагогічні працівники	Вересень, протягом року	
		1.2. Розмістити матеріали про прояви та протидію булінгу (цькуванню) та домашньому насильству на інформаційних стендах гімназії.	Соціальний педагог	Батьки, учні	Протягом року	
		1.3. Розмістити телефони гарячих ліній на веб-сайті та інформаційних стендах гімназії.	Вчитель інформатики, соціальний педагог	Батьки, учні, вчителі	Вересень	
	2. Профілактична діяльність, спрямована на запобігання вчиненню дитиною та стосовно дитини булінгу (цькування)	2. 1. Обговорення та прийняття правил поведінки у класах. Оформлення Правил поведінки по гімназії	Класні керівники	Учні	Вересень	
		2. 2. Провести тиждень протидії булінгу.	Педагог-організатор, класні керівники, психологічна служба	Учні	Вересень-жовтень	

		2. 3. Проводити консультаційні години практичного психолога і соціального педагога.	Соціальний педагог, практичний психолог	Батьки, учні	Протяго м навчального року	
		4. Провести Всесвітній день ментального здоров'я «Ти Як?». Провести інтерактивний івент «Подорож до ментального здоров'я».	Педагог-організатор, класні керівники, психологічна служба	Учні	10 жовтня	
		2. 5. Провести тренінги, тематичні зустрічі та заняття, спільні перегляди та обговорення тематичних відеосюжетів, вправи з учнями.	Психологічна служба	Учні, вчителі	Протяго м навчального року	
		2. 6. Провести тематичні виховні заходи: години спілкування, бесіди, дискусії, круглі столи тощо.	Класні керівники	Учні	Протяго м навчального року	
		2. 7. Організація механізмів звернення та функціонування «Скриньки довіри» для повідомлень про випадки насильства чи булінгу	Соціальний педагог, практичний психолог	Учні, батьки, вчителі	Вересень, протяго м навчального року	
		2. 8. Провести пропедевтичну роботу з батьками: - провести роз'яснювальну роботу з питання протидії булінгу (цькування) у вайбер-групах класів; - провести онлайн-тренінг «Як навчити дітей безпечної поведінки в Інтернеті»	Психологічна служба, класні керівники	Батьки	Протяго м навчального року	
		2.9. Організувати перегляд відео презентацій «Булінг в школі. Як його розпізнати», «Кібербулінг або агресія в Інтернеті: способи розпізнання і захист дитини» та відеороликів «Нік Вуйчич про булінг у школі». «Булінг у школі та як з ним боротися- говоримо з Уповноваженим Президента України...», «Зупиніться!!! МОЯ історія про Булінг і Кібербулінг»	Психологічна служба, класні керівники	Учні	Протяго м навчального року	
		2.10. Розробити поради батькам «Як допомогти дітям упоратися з булінгом» та корисні правила-поради учням для профілактики і подолання кібербулінгу.	Психологічна служба	Батьки, учні	Жовтень	
		2.11. Консультування з проблем взаємовідносин в колективі професійних	Психологічна служба	Класні керівники,	Протяго	

		та особистісних питань, вирішення проблемних ситуацій		вчителі	м навчального року	
		2.12.Співбесіда з класними керівниками за результатами діагностики класного колективу. Поняття «Мобінг» поняття, ознаки, причини.	Практичний психолог, соціальний педагог	Класні керівники	Щомісяця	
		2.13. Проведення ранкових зустрічей з метою формування навичок дружніх стосунків	Класні керівники	Учні	Щодня	
	3.Координація діяльності та взаємодії між закладом освіти та іншими суб'єктами реагування на випадки булінгу (цькування) в гімназії з метою урахування пропозицій до планів заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу (цькуванню) в закладі освіти	3. 3.1. Організувати зустрічі з представниками служб у справах дітей та Національної поліції України (ювенальна превенція) та відділу освіти, культури, молоді та спорту. 3.2.Розгляд та неупереджене з'ясування обставин випадків булінгу (цькування) в закладі освіти відповідно до заяв, що надійшли.	Адміністрація гімназії, психологічна служба Комісія з розгляду випадків булінгу	Учні 7-9 класів	Протягом навчального року За потреби	За потреби, але не рідше одного разу на півріччя
	4.Вжиття заходів для надання соціальних та психолого-педагогічних послуг здобувачам освіти, які вчинили булінг (цькування), стали його свідками або потерпіли від булінгу (цькування) (згідно з рішенням комісії гімназії з розгляду випадків булінгу (цькування))	4.1. Оприлюднити на веб-сайті та інформаційних стендах гімназії та оновлювати в разі потреби наступну інформацію: - процедуру подання учасниками освітнього процесу заяв про випадки булінгу (цькування) в гімназії (форма заяви, примірний зміст, терміни та процедуру розгляду відповідно до законодавства тощо); - порядок реагування на доведені випадки булінгу (цькування) в закладі освіти та відповідальність осіб, причетних до булінгу (цькування); - правила поведінки здобувачів освіти. 4.2. Проведення заходів для надання соціальних та психолого-педагогічних послуг здобувачам освіти, які вчинили булінг (цькування), стали його свідками або потерпіли від булінгу (цькування) (згідно з рішенням комісії гімназії з розгляду випадків булінгу (цькування))	Вчитель інформатики Психологічна служба	Учні, батьки, вчителі Учні, батьки, вчителі	Вересень За потреби, впродовж навчального року	
		4.3. Проведення заходів для надання соціальних та психологічних послуг здобувачам та працівникам освіти, які потерпіли від насильства під час війни.	Психологічна служба	Учні, вчителі	За потреби	

II. Забезпечення створення у закладі освіти безпечної освітньої середовища	1.Розроблення плану заходів,спрямованих на запобігання та протидію булінгу (цькуванню)	1.1.1. Розробити план заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу (цькуванню), вносити необхідні корективи.	Адміністрація гімназії, психологічна служба		До початку навчального року	
		1.2.Оприлюднити на веб-сайті та інформаційних стендах гімназії та оновлювати в разі потреби план заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу (цькуванню).	Вчитель інформатики	Учні, батьки, вчителі	До 01 вересня	
	2.Проведення моніторингу ефективності виконання плану заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу (цькуванню) в гімназії у сфері запобігання та протидії булінгу (цькуванню), вжиття заходів для їх вирішення.	2.1.Проведення перевірки приміщень, території закладу освіти з метою виявити місця, які потенційно можуть бути небезпечними та сприятливими для вчинення булінгу (цькування), та організацію належних заходів безпеки.	Адміністрація закладу	Учні, батьки, вчителі	До 01 вересня	В разі потреби - додатково
		2.2.Проведення регулярного моніторингу безпечності та комфортності закладу освіти та освітнього середовища шляхом опитування, анкетування та вжиття відповідних заходів реагування.	Соціальний педагог, практичний психолог	Учні, батьки, вчителі	Грудень, червень	В разі потреби - додатково
		2.3. Проведення моніторингу ефективності виконання Плану та внесення (за потреби) до нього змін.	Адміністрація гімназії		Грудень, червень	
		2.4.Організувати безпечне користування мережею Інтернет під час освітнього процесу	Вчителі інформатики	Учні, вчителі	Впродовж навчального року	
III. Професійний розвиток та підвищення кваліфікації педагогічних працівників	1.Науково-методичний та навчально-методичний супровід підвищення кваліфікації педагогічних працівників щодо формування соціальних компетентностей та навичок запобігання та протидії булінгу (цькуванню).	1.1. Розглянути питання протидії булінгу (цькування) та заходів реагування на засіданні педагогічної ради гімназії	Адміністрація гімназії	Педагогічні працівники	Листопад-грудень	
		1.2.Розглянути питання протидії булінгу на засіданні МО класних керівників	Керівник МО класних керівників	Класні керівники	Вересень-грудень	
	2. Включення до щорічного	2.1.Включити до щорічного плану підвищення кваліфікації педагогічних	Адміністрація гімназії	Педагогічні	Впродовж	

	плану підвищення кваліфікації педагогічних працівників (з відривом чи без відриву від освітнього процесу) підготовки з питань формування соціальних компетентностей та навичок запобігання та протидії булінгу (цькуванню)		працівники	ж навчального періоду	
	2.2. Проходити підвищення кваліфікації з питань формування соціальних компетентностей та навичок запобігання та протидії булінгу (цькуванню)	Педагогічні працівники		Впродовж навчального періоду	

ПОРЯДОК ЗАСТОСУВАННЯ ЗАХОДІВ ВИХОВНОГО ВПЛИВУ

Заходи виховного впливу - заходи, які застосовуються під час освітнього процесу щодо сторін булінгу (цькування) та забезпечують корекцію їхньої поведінки, зокрема виправлення деструктивних реакцій та способів поведінки у міжособистісних стосунках. Заходи виховного впливу до сторін булінгу (цькування) в закладі застосовуються з метою:

- відновлення та нормалізації відносин між сторонами булінгу (цькування) після відповідного випадку;
- недопущення повторення випадку булінгу (цькування) між сторонами булінгу (цькування);
- загальної превенції випадків булінгу (цькування) у закладі.

Комісія з розгляду випадків булінгу (цькування) визначає необхідні заходи виховного впливу до сторін булінгу (цькування) зокрема:

- мету, конкретні завдання, зміст, методи та форми заходів виховного впливу;
- критерії визначення співвідношення між запланованими та отриманими результатами заходів виховного впливу;
- здійснює моніторинг ефективності застосування заходів виховного впливу до сторін булінгу (цькування) та необхідність їх коригування.

4. Заходи виховного впливу реалізуються педагогічними працівниками закладу, фахівцями служби у справах дітей та центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді із залученням необхідних фахівців із надання правової, психологічної, соціальної та іншої допомоги, в тому числі територіальних органів (підрозділів) Національної поліції України та інших суб'єктів реагування на випадки булінгу (цькування).

5. Суб'єкти реагування на випадки булінгу (цькування) в закладах освіти під час реалізації заходів виховного впливу діють в межах повноважень, передбачених законодавством та цим Порядком.

Додаток 3
до антибулінгової програми
Вовчицької гімназії
Зарічненської селищної
ради Вараського району
Рівненської області

ПРОТОКОЛ № _____
засідання комісії з розгляду випадків булінгу (цькування)

(Найменування закладу освіти)

« ____ » _____ 20 ____ р. _____ Час ____ год ____ хв

Підстава:

(від кого і коли надійшло заява або повідомлення про випадок булінгу (цькування))

(стислий зміст заяви або повідомлення)

Присутні:

Члени комісії (____ осіб) згідно з наказом про склад комісії від _____ № ____:

Інші особи (____ осіб): _____

СЛУХАЛИ:

I. Затвердження Порядку денного засідання

II. Розгляд питань Порядку денного засідання

III. Ухвалили рішення про

потреби сторін булінгу (цькування) в соціальних та психолого-педагогічних послугах

(опис відповідних послуг та відповідальні за їх надання) заходи для усунення причин булінгу (цькування)

(опис заходів та відповідальні за їх виконання) заходи виховного впливу щодо сторін булінгу (цькування)

(опис заходів та відповідальні за їх виконання) рекомендації для педагогічних працівників закладу освіти щодо доцільних методів здійснення освітнього процесу та інших заходів з малолітніми чи неповнолітніми сторонами булінгу (цькування), їхніми батьками або іншими законними представниками

(опис рекомендацій і суб'єктів призначення цих рекомендацій) рекомендації для батьків або інших законних представників малолітньої чи неповнолітньої особи, яка стала стороною булінгу (цькування)

(опис рекомендацій і суб'єктів призначення цих рекомендацій)

Голова _____

Секретар _____

Додаток 5
до антибулінгової програми
Вовчицької гімназії
Зарічненської селищної
ради Вараського району
Рівненської області

**АНКЕТА «МОНІТОРИНГ ДОТРИМАННЯ ПОЛОЖЕНЬ
АНТИБУЛІНГОВОЇ ПРОГРАМИ»**

№ з/п	Питання	так	ні
1.	Чи знаєте Ви правила та положення антибулінгової програми?		
2.	Чи знайомі Ви з процедурою дій, коли є підозра на існування загрози для безпеки дитини?		
3.	Чи знаєте Ви, як реагувати на загрозу безпеці дитини?		
4.	Чи помітили Ви будь-які порушення положень антибулінгової програми іншими працівниками Вашого закладу?		
5.	Чи є у Вас зауваження або пропозиції (зокрема, щодо внесення змін) стосовно антибулінгової програми?		